

Dekret o naseljenju Židova u Varaždinu

Napisao nadrabim **Dr. Rudolf Glück**, Varaždin.

Iza kako je 2. siječnja 1782. izašao od Židova u Austriji i Ugarskoj željno isčekivan Toleranzpatent cara Josipa II., nastupilo je znatno poboljšanje osobito u socialnom položaju napram dotadanjem stanju. Onaj iznimni ponizujući položaj Židova jednim je mahom presječen. Oni od sada nisu više trebali nositi ponizujuće znakove (žutu krpu) i nošnje, već su veletrgovci i njihovi sinovi te honoracijori smjeli nositi i sablju, koja je bila znak odlikovanja.

Nije im se više nalagalo, da na nedjele i svetkovine imadu do 12 sati ostati u kućama (Srv. Pribram I p. 379 §§ 30. i 31. Judenverordnung 1754 Mai 5.) te se nisu trebali ukloniti, kad su susreli procesiju ili se kraj njih nosilo venerabile. Od sad smjeli su po volji polaziti javne lokale, stanovati među kršćanima u svakom kraju, te si držati po potrebi i više služinčadi. (Pribram I. p. 480. §. VII.). Obnovljeno im je pravo, koje su i dosada imali, da polaze sveučilišta i ine visoke škole te akademije umjetnosti, te im je dozvoljeno i preporučeno, da si osnuju kršćanskim pučkim školama jednakopravne pučke škole. Prestala je također osobna maltarina, koje se od Židova i goveda ubirala, (Srv. Pribram I. p. 425 Leibmautzahlung 1776 abgeschafft 1785 p. 501). Dana im je sloboda, da si mogu odabrati bilo koju granu obrta i trgovine. No mnogo toga što su priželjkovali i čemu su se nadali ostalo im je i nadalje zabranjeno. Odmah na početku u tom je patentu pisalo: „Nije naša najviša volja, da se Židovima dozvoli u pogledu vanjskog trpljenja kakovo proširenje dosadanih prava, nego i u buduće ostaje kod toga, da nesmiju osnivati svoje posebne općine na čelu sa pročelnikom njihove nacije, te ostaje kao i do sada svaka pojedina njihova obitelj po trpljenju izdanom im od naše vlade pod zaštitom zemaljskih zakona; nadalje nesmiju održavati javno bogoslužje i imati javne sinagoge. Nije također naša namjera ovom našom odredbom povećati broj Židova u našim zemljama, ili privući strane Židove, kad nema za to naročitih razloga ili ako dotični nemaju osobitih zasluga“.

Građanska i majstorska prava nisu im ni sada bila podjeljena, te nisu smjeli sticati dobra i kuće.

Nadalje bilo je osobito naglašeno, da se tolerancija odnosi samo na glavu obitelji i na djecu, za koju se on. ima skrbiti, ni pošto pak na sina toleriranog oca, koji se oženi i želi osnovati svoje vlastito kućanstvo, ili na kćer, koja se uda za netoleriranog ili stranog Židova.

Preuzak je okvir ovog uvoda, da se ispita, dali su povlastice, koje su Židovi ovim Josipovim patentom dobili, doista bile i maksimum onoga, što im se u ono vrijeme moglo dati. Jer za to bi trebalo ne samo prikazati opće naziranje onoga vremena o židovskom pitanju i položaj, koji su oni u opće zauzimali, nego bi valjalo prikazati i socialnu strukturu tadanje države i općenite prilike onoga vremena. No valja naglasiti, da je položaj Židova u nekim evropskim državama, kao u Holandiji i Polskoj bio daleko povoljniji nego u austrijskim zemljama.

Neposredna posljedica ovih odredaba patenta bila je ta, da su od sada oblasti, u čiju je kompetenciju spadalo provadanje ovih odredaba, poklanjale mnogo veću pažnju Židovima, nego što su to prije činile i ništa nije pažnji tih oblasti izmaklo. Za sve postojali su sada zakoni i odredbe, za školstvo, zdravstvo i za davanje imena (1787). Oblasti su strogo bdile nad točnim provadanjem odredaba Toleranzpatenta, i vršen je strogi nadzor nad stranim Židovima kontrolom putnica i prijavnica.

Nije moguće ovdje prikazati djelovanje oblasti u svim područjima, te historijat postajanja raznih odredaba. Napomenuti valja, da su obiteljske liste često i posve nepotrebno bile preispitane i kontrolirane, da su obavljeni izvidi po kućama i da su prekršaji policijskih propisa bili strogo kažnjavani.

Odviše komplicirani način postupka o nadziranju Židova, dali se točno drže odredaba patenta, te veliki broj Židova, koji su u zemlju dolazili, onemogućio je točni nadzor, te je često ustanovljeno, da su se strani Židovi zadržavali u zemlji, a da nisu imali dozvole boravka. Pokazalo se, da nisu ni poslije izdane odredbe, kojima se htjelo usavršiti nadziranje Židova, to stanje popravilo.

Od god. 1777., od kad su se prvi Židovi u Varaždinu naselili, pa do izdanja edikta god. 1807. izdano je 6 naloga za izgon Židova, koji su opet povučeni i Židovima dozvoljen daljni boravak i to god. 1790, 1791, 1793, 1794, 1796 i 1805.

Ovo nesnosno i teško stanje za Židove trajalo je sve do god. 1807, kad je 29 u Varaždinu nastanjenih židovskih obitelji dobilo dekret o nastanjenju (Einsiedlungsdekret), koji je sadržavao 5 poglavlja i 72 paragrafa i u njemu poimence navedene obitelji dobile su pravo stanovanja u gradu Varaždinu.

No i ovaj dekret donio je Židovima nastanjenim u gradu Varaždinu mnoga gorka razočaranja, te su se brzo rasplinule nade, koje su Židovi u nj stavljali. Postupci vlade a napose neke gospode sa gradskog magistrata, koji su mrzili Židove, imali su tendencu, da ne samo osujete pomnoženje naseljenika, nego da i umanje dosadani njihov broj, te da otežaju njihov socialni napredak.

Veliki broj naredaba spomenutog edikta, te njihov sadržaj jasno dokazuju opravdanost napred spomenute tvrdnje.

Posebno valja istaknuti naredbu sadržanu u caput 2. § 8., kojom se zabranjuje svakoj kćeri ili udovici, da se uda za stranca,

koji bi ovdje ostao i stvorio novu obitelj. Takova je odredba bila strašna i za tadanje vrijeme i prilike, daje udovica ili kćer, koja se htjela udati za Židova, koji nije obitavao u gradu, morala napustiti grad, u kojem je kroz dulje vrijeme živjela i gdje su odnošaji njezini već bili sredjeni, te otići u nepoznatu tuđinu.

No kraj svega toga imao je spomenuti edikt tu povoljnu ustanovu, da je dozvolio Židovima, da si sagrade sinagogu, drže rabina i šahtera i osnuju svoju općinu.

Broj 1465—1807.

Dekret o naseljenju Varaždinske Židovske Općine.

Nos Franciscus Kukuljevich Judex Substitus Consul Capitanus Caeterisque Liberae, ac Regiae Civitatis Varasdinensis jurati Senatores damus pro Memoria tenore praesentium significantes, quibus expedit Universis, quot, dum Nos 13. Mensis et Anni Currentis infrascriptorum in Domo Praetoreo Senatorea Loco quippe celebrandorum Consessuum nostrorum Magistratualium solito, fine pertractandorum publicorum negotiorum et administrandae causantibus Justitiae convenissimus, simulque, adinvicem Constituti fuisset, eorum et ibidem relata sint Nobis Acta Deputationis in Obiecto qualiter pro Judaeis gremialibus ellaborandarum constitutiones, et Regulamenti deducta per Nos quoque approbata et ratihabita, quorum Tenor sequens est.

GLAVA I.

O broju njihovom i naseljenju.

§. 1. U obim jurisdikcijama ima 20 obitelji i to:

1. Vidua Rebeka Jakob Moisessohn,
2. Vidua Regina Hirschel,
3. Vidua Neufeld,
4. Löbl Jakobsohn,
5. Jacobus-Sohn,
6. Hirschel Jakobsohn,
7. Joseph Graf,
8. David Kornitzer,
9. Jakob Kohn,
10. Joachim Koschut,
11. Wolf Tenzer,
12. Moises Steiner,
13. Abraham Hirschel,
14. Judas Singer,
15. Vidua Jakob Ehrlich,
16. Simon Kuh,
17. Moises Pscherhof,
18. Abraham Kuh,
19. Abraham Broch,
20. Joseph Pscherhof,

21. Moises Blass,
22. Israel Kuh,
23. Wolf Singer.

Unutar jurisdikcije tvrdjave:

1. Salamon Ehrlich,
2. Moises Blühweiss,
3. Salamon Kuh,
4. Joseph Braun,
5. Isaac Glauber,
6. Rabin Jacobus Anholzer¹⁾.

§ 2. Osim ovih nije nikome dozvoljeno, da se nastani.

§ 3. Dogodi li se ipak, da se koji Židov useli, treba predstojnik općine odmah da javi magistratu i da pismeno zatraži, da bude odstranjen, a općina će ga odstraniti zabranom polaska sinagoge i uskraćenjem mjesta za sahranu u slučaju smrti. Ipak, da ne dođe do dozvole boravka u gradu, ako koji strani Židov preko roka, koji mu je vlast dala, ostane, ima židovska općina za svaki treći dan duljeg boravka 20 dukata u zlatu za kazan plaćati sa pravom regresa od dotičnog stranca²⁾.

§ 4. Ove obitelji upisati će gradski činovnik u registar, a registar se čuva u sinagogi³⁾.

§ 5. U isti će registar biti uneseni i sinovi, kad se ožene i stvore obitelj.

§ 6. Kad koja obitelj izumre, ne smije biti nadoknađena drugom obitelji. Ime obitelji izbrisati će se iz registra.

§ 7. Svakoj je obitelji slobodno, da sebi najmi stan, ali joj je zabranjeno po državnim zakonima, da kupi zemljište.

§ 8. Prigodom godišnje konskripcije treba da se navede svako djetе obojega spola, koje je 10. godinu navršilo.

GLAVA II.

O vjerskim dužnostima i s ovima spojenim obredima.

§ 1. Židovima je dozvoljena sinagoga, banja i groblje.

§ 2. Smiju držati rabina⁴⁾.

§ 3. Dozvoljeno im je održavati u Mojsijevim zakonima navedene praznike i obrede.

§ 4. Udovicama i sinovima dozvoljeno je prijavivši vlasti, za stranog muža se udati, odn. donijeti žene sa strane, ali im se preporuča, da uzimaju domaće kćeri.

§ 5. Jednako se ne smije udati ni kćerka, ni udovica bez dozvole magistrata.

§ 6. Uzima li domaćeg sina, dobiti će bez zapreke dozvolu.

§ 7. Jednako će joj se dozvoliti poći za strana čovjeka, ako se snjime odseli.

§ 8. No ni u kojem slučaju ne smije se udati za strana čovjeka, koji bi ostao ovdje i osnovao novu obitelj.

§ 9. Nijedan mladić ne može da bude vjenčan, dok ne pridonese školsku svjedodžbu, da znade pisati, čitati i računati⁵⁾.

§ 10. Rabin i obitelj, koja se o tom ogriješi, kazniti će se prvi put globom od 20 dukata, drugi put zatvorom od mjesec dana a treći put izgonom.

§ 11. Uzimanje u kuću na mjesto djeteta dozvoljeno je, ako nema muške djece, nego samo jedna ili više kćeri, onda će muž jedne kćeri zamijeniti sina, a ostale kćeri treba da pođu sa svojim muževima. Međutim posiniti može se samo domaći čovjek.

§ 12. Mrtve treba da sahrane po policijskim propisima te dosta duboko¹⁾).

GLAVA III.

O političkim dužnostima.

§ 1. Židovi treba da se drže općenitih redarstvenih propisa te su u tom pogledu podvrgnuti istim zakonima, koji vrijede za ostale stanovnike grada.

§ 2. Poreze i sve druge daće treba da godišnje redovito plaćaju.

§ 3. Kod gašenja vatre treba da sudjeluju sa ostalim stanovnicima najpripravnije, svaka obitelj treba da drži u kući posudu sa vodom, a na mjestu, gdje se nalazi sinagoga, treba da imaju 2 ljestve i 4 vile²⁾).

§ 4. Ako prime pod krov stranca, treba da pasoš predade predstojniku, a ovaj će ga donijeti gradskom sucu. Gradski sudac izdati će cedulju za ličnu sigurnost, koja vrijedi za tuzemca 3 dana, na dan sajma 5 dana, za inozemca vrijedi jedan dan, na dan sajma ili prigodom blagdana 3 do 6 dana. Svaki dulji boravak stranca podleži kazni napomenutoj u § 3. I. glave.

§ 5. Svakoj je obitelji dozvoljeno, da drži stranog slugu, ali treba takovog prijaviti gradskom sucu i predati mu pasoš sa napomenom, koliko će ga vremena držati kod sebe u službi³⁾).

§ 6. Svakome je dozvoljeno trgovati sa domaćom robom proizvodima po općenim propisima, ali

§ 7. treba da se čuva svake prevare u mjeri ili novcu, a svi ugovori treba da su sastavljeni u hrvatskom ili njemačkom jeziku i pismu.

§ 8. Svima je zabranjeno živežne namirnice prekupovati ili kupovati na trgu u svrhu daljnje prodaje. Naprotiv

§ 9. dozvoljeno im je za vlastitu upotrebu sve vrsti namirnice i druge predmete na trgu kupovati u svako doba, no zabranjeno im je, kako su do sada često činili, nješati se u pazar drugih.

§ 10. Dozvoljeno im je, ako to smatraju za potrebno, držati vlastitoga mesara iz svoje sredine.

§ 11. Otvorenu radnju (trgovinu) dozvoljeno im je držati uz pristanak slavnog magistrata.

§ 12. Zaostaju li malodobna djeca, treba da se sazove obiteljsko vijeće pod predsjedanjem predstojnika općine, u tom će se vijeću imenovati skrbnik i odrediti način uprave nad imovinom.

§ 13. Pred tim ima se imetak po predstojniku općine u prisutnosti pouzdanika magistrata popisati i stručnjaci imadu imetak procijeniti.

§ 14. Svaki je Židov dužan da oda strane, koji bi se u grad uvukli.

§ 15. Svi su dužni prijaviti, ako im se nudi na prodaju sumnjiva roba.

§ 16. Židovska općina bira na tri godine crkvenog predstojnika, koji polaže račun, jednako treba da biraju rabina po dosadanjem običaju i koljića.

§ 17. Predstojnika bira općina iz svoje sredine između 4 kandidata; predstojnik zadržati će svoju čast doživotno.

§ 18. Predstojnik gubi čast:

- a) ako je pod optužbom zbog zločina,
- b) ako zlo postupa sa udovicama i siročadi,
- c) ako očito čini nepravdu ili čak prevaru.

U svim tim slučajevima ima općina javljajući ime crkvenog predstojnika stvar prijaviti magistratu, tražeći disciplinarni postupak i dozvolu, da izabere drugog općinskog predstojnika.

19. Izbor svakog općinskog predstojnika obavlja se u prisutnosti jednog po magistratu imenovanog gradskog vijećnika.

§ 20. Služba predstojnika općine te predstojnika hrama je bezplatna, beriva rabina i koljića određuje općina.

§ 21. Samo rođeni tuzemac može biti izabran predstojnikom općine.

GLAVA IV.

O pravima i dužnostima opć. predstojnika.

§ 1. Predstojnik ima pravo sve manje prepirke među privatnicima izravnati i u njima odlučivati.

§ 2. U slučajevima vjerskih običaja odlučuje sporazumno sa rabinom i predstojnikom hrama.

§ 3. Za dugove i ugovore do svote od 50 for. odlučuje sam bez priziva, kod iznosa do 200 for. isto sam sa pravom priziva na gradskog suca i dalje sa prizivom na magistrat. Nasuprot tome

§ 4. glatko izravnanje dozvoljeno mu je bez obzira na svotu.

§ 5. Dužan je voditi sudbenu knjigu, u koju će unijeti vse odluke i izravnanja.

§ 6. Nijedan zaključak, nikoja odluka općine ne vrijedi bez njegovog znanja i njegove privole.

§ 7. Ima pravo zahtjevati od općine i privatnih lica svaku čast i posluh.

§ 8. On je vršioc svih zapovijedi magistrata i odredaba policije te je odgovoran za točno izvršavanje. Za to

§ 9. ima pravo, ako mu se tko ne pokori, u lakšim prestupcima, gdje se radi o novcu, kazniti ga do globe od 20 for. u korist crkve. U slučajevima većega prestupka ima prekršitelja predati gradskom sucu, da ga zatvori.

§ 10. U svim slučajevima, ako mu se koji od općinara ne pokori, može od gradskog suca zatražiti policajca za eksekuciju.

§ 11. Dužnost mu je nadzirati rad skrbnika oko odgoja si-

ročadi i oko uprave nad njihovom imovinom i prema tomu, ako bi opazio, da je odgoj loš i uprava loša, ili ako bi mu rođaci prijavili nešto slično, dužnost mu je sazvati obiteljsko vijeće te odrediti, što je potrebno za bolju obskrbu siročadi i za bolju upravu nad imetkom.

§ 12. Dužnost mu je paziti na to, da udovice mogu pristojno živjeti i da im se ne dogodi nepravda.

§ 13. Dužnost mu je brinuti se za bolesne i siromahe, da ih općina izdržava.

§ 14. Da predstojnik hrama točno vrši svoju dužnost i da svake godine točno polaže račun.

§ 15. Strance mora prijaviti i njihove pasoše gradskom sucu predati.

§ 16. Treba da od svih općinara traži, da strance prijave i kazniti će one, koji to ne bi činili.

§ 17. Zato ima pravo nadzirati kuće, polaziti u nje u svako doba i da mu to bude lakše,

18. može sebi izabrati jednoga ili dva pomoćnika među općinarima, koji će njegove odredbe izvršiti.

19. Svaki općinar dužan je pod teretom globe do 50 for. vršiti službu pomoćnika, ako ga predstojnik izabere takovim.

§ 20. Ako državne ili gradske potrebe zahtijevaju izvanredne prinose, mora predstojnik na cijelu općinu otpadajuću svotu uz pripomoć starijih članova općine razdijeliti savjesno među sve općinare, te ima bez odgode ove prinose sakupiti i nadležnom mjestu predati.

GLAVA V.

O k a z n a m a .

§ 1. Ako općina na mjesto izumrle familije primi stranu, potpada kazni napomenutoj u § 3. I. Glave.

§ 2. Ako koja obitelj kod konskripcije zataji dijete, koje je navršilo 10. godinu života, služavku, slugu ili drugo koje obitelji pripadajuće lice, platiti će za svako zatajeno lice 20 for. globe u dobrom novcu.

§ 3. U redarstvenim prestupcima potpadaju općim u zemaljskom zakoniku određenim kaznama.

§ 4. Bukne li u kojem bilo dijelu grada požar, treba bez odgode najmanje četvorice od općine da priteknu u pomoć sa posudjem s vodom i barem jedan sa kopačom, inače će se općini nametnuti globa od 10 dukata u korist vatrom oštećene obitelji.

5. Kogod uzme pod krov stranca i ne oduzme mu pasoš te ga ne uruči predstojniku, jednako, ako ko god primi stranca bez pasoša te ga ne prijavi odmah, potpada globi od jednog dukata u policijsku kasu, isto tako potpada globi i predstojnik općine, ako ne ispuni dužnosti svoje po §§ 15. i 16. IV. glave.

§ 6. Kogod primi stranog slugu bez pasoša, ili ne izruči

pasoš prema § 5. III. glave, potpada istoj kazni napomenutoj u predašnjoj točki.

§ 7. Svaka prevara u mjeri, vagi ili novcu kazniti će se sa dvostrukom vrednošću za oštećenoga te trodnevnim zatvorom.

§ 8. Kogod kupi za prodaju na trgu određene namirnice, perad i slično, drva, sijeno, voće na ulicama ili pred gradom, izgubiti će kupljenu robu, te će se uz to prvi put kazniti još sa polovicom vrijednosti, drugi put u cijeloj vrijednosti, a treći put još sa zatvorom od 2 dana.

§ 9. Kogod se upusti u kupovanje robe a vidi, da ju već drugi kupuje, biti će kažnjen prvi put sa onom svotom, koliko više nudi od drugoga kupca, drugi put još i zatvorom od 3 dana a kup neće vrijediti u oba slučaja.

§ 10. Ako tko znade za koju sumnjivu osobu te ju neprijavi, potpada kazni od 2 dukata u korist redarstvene kase, a ako je ova osoba zločinac, još će odgovarati po kaznenom zakonu kao jatac.

§ 11. Tko kupuje ukradene stvari od sumnjivih osoba, smatrati će se kao sukriovac krađe, i oduzet će mu se kupljene stvari.

Ovaj dekret o naseljenju Židova vrijediti će u svako vrijeme te tako dugo, dok zeinajlski zakon o naseljivanju i regulisanju židovskih općina ne odredi pobliže i stalnije odredbe.

Super quibus praesentis nostras sigillo minori subscripciong. Publici Notarii nostri, et roboratas extradandum esse duximus, et concedendas pronte et extradeditimus, atque concessimus Litteras Decretorea Testimoniales. Datum in Libera et Regia Civitate Varasdinensi Expeditionis die 30 a. 9 bris. 1807.

Extradat Lad. Ebner Ord. notarium m. p. (L. S.)

Opaske.

1. Jakob Anhalzer bio je rabin u Varaždinu od 1800. do 1809. god.

2. 18. augusta. 1806. Broj 16240, 25. septembra, 1808. Broj 19164. Od strane vlade svim je municipijima u svim zemljama naredeno, da ne smiju primiti Židove, koji se bez dozvole useljuju (slična naredba zemalskog namjesništva iz god. 1725. štampana je u „M. Zs. Sz.“ II. 203)

Ova naredba kao što i intimati navedeni u spomenutim naredbama ostala su, bez uspjeha. Židovi bili su primljeni a uselivši se osnovali su kućanstvo i obitelj. Koristila je Židovima ljubomori, kojim su plemićke kongregacije stare zakone htjele sačuvati u kreposti, čega radi bi naredbe vladine često bacile „ad acta“ sa nekim počitanjem. Vlastodršci običavali bi zato češće reći: „Kraj takvog je postupka županija nemoguće vladati“. A prvaci municipija odgovarali bi nato: „Kraj takovog postupka vlade nemoguće je slušati“. (B Ch. 896, 863).

3. Obiteljski registar broj 2. a.

4. Srv. Pribram: Povjest Židova u Beču. Strana 527. od god. 1784.

Zabrana osnivanja židovske bogomolje. Srv. nadalje Pribram

svezak II. str. 187. od god. 1800. do 1812. Kupnja kuće za osnutak židovske bogomolje, ženskog kupatila i škole u Beču.

5. Pod 15. aprila, 1786. odredila je vlada cara Josipa II., da se ne smije Židovima, koji se ne bi mogli iskazati, da su propisanu osnovnu školu svršili, izdati ženidbena dozvola (Grassl: Ehen der Juden, strana 23.) Srj. Pribram II. Povjest Židova str. 71 (Židovski ženidbeni propisi). Ipak su se zbivale razne nepravilnosti. Dolazili bi iz Moravske takovi, kojima tamo nije bilo dozvoljeno, da se žene, u Ugarsku i nuz-zemlje, da se tu ožene. Moravske oblasti saznale su, da je obavljeno vjenčanje jednog židovskog para iz Moravske u Ugarskoj, pri čem su se mimoišli moravski zakoni te su isposlovale intimat ugarskog namjesništva od 13. aprila, 1813, pod broj 8624 upućen na ugarske municipije, u kojem se među ostalim veli: „Da se ne bi slični slučajevi dogodili i na području drugih jurisdikcija, pozivate se, da svim židovskim općinama Vašeg područja odluku Njegovog posvećenog Veličanstva okružnicama saopćite, da se nesmije obaviti kopulacija vanjskih židovskih obitelji pod prijetnjom: teške kazne za prekršitelje, niti po domaćim, niti po stranim rabinima“. Ovaj je intimat 18. aprila, 1820. pod br. 10416 na strogo održavanje ponovno proglašen. (Srj. B. Ch. 396—863.).

6. Glava II. § 12. od god. 1777. postojala je naredba, prema kojoj u Ugarskoj nijedan mrtvac prije 48 sati nije smio biti sahranjen, izuzev slučajeve, gdje liječnici drugo odrede, time se je htjelo prepriječiti da ne budu polumrtvi ili prividno mrtvi pokopani. U drugim zemljama Austrije bila je ova naredba u posebnom članku za Židove izdana, te se je najstrože morala provodjati. Taj članak glasi: „Pošto se je dogodilo, da su Židovi svoje mrtvace, dok su još bili topli, običavali sahranjivati, općenito se zabranjuje, da se koji Židov ili kršćanin prije izminuća 2 puta po 24 sata sahrani izuzev izvanredne slučajeve teške zarazne bolesti. Okružne vlasti imaju strogo nad tim bditi, te prekršitelje kazniti globom u korist redarstvene blagajne već prema imućvenim prilikama prekršitelja“. Od god. 1786 vrijedi još ova naredba: „Pošto se je naišlo na zlorabu običajnu kod židovskog naroda koja je u protimbi sa uzdržavanjem čovječanstva, da se mrtvaci još isti dan, katkada nekoliko sati poslije smrti sahranjuju, koji običaj nije ništa drugo nego zlo tumačenje zakona, te ima na neki način neko praznoverje za temelj, ne smije se ni jedan Židov prema općem naređenju sahraniti prije nego mine 48 sati poslije smrti. Ako je u izvanrednom slučaju drugo nužno, to treba da županijski fizik stvar temeljito prouči, a županijska oblast ima nad tim bditi, da se ova zabrana u svako doba vrši i da se pod bilo kojom izlikom ne prekrši.“ Drugo jedno naređenje traži, da treba dvije glavne tačke, koje se tiču naredbe o sahrani Židova, uvažiti. A te su: Običaj Židova, da više obitelji kod Židova zajedno stanuju, te bi mrtvo tjelo, kad je 48 sati među njima ležalo, lako izazvalo zarazu osobito subotom i drugim praznicima, na koje dane im je zabranjeno mrtvace sahraniti, te bi mrtvo tijelo zbog toga katkada ležalo preko određenog roka nesahranjeno.

Da se tomu izbjegne, dozvoljeno je, da se u mjestima, gdje nema posebno odjelene prostorije n. pr. mrtvačke komore za preminule, županijski fizik pozove, da okolnosti izvidi, i da se po njegovom mišljenju obzirom na narav bolesti, ili obzirom na druge prilike, koje trulež pospješuju, skрати rok za sahranu u oči subote i drugih praznika.

Ali razumjeva se samo od sebe, da nesmije doći do zloporabe te se samo onda ima ovo uvažiti, ako u istinu prijeti opasnost. U tom slučaju treba fizik, da to pismeno najavi kod vlasti, ili fizik sam, ili ako je on zapriječen, aprobovani ljekar. Vidi A. W. Gustermann's Kirchenrecht 2. Sv. § 339 i 3. Sv. § 588.

O ranom sahranjivanju Židova pisalo se je i sa židovske strane često i mnogo. Već u מאסף godište III. p. 203, spominje se ova stvar te kao I. dodatak IV. godišta zbornika מאסף spomena vrijedni esej od 35 stranica od Markusa Herza o ovom lošem običaju.

Čini se, da nisu ni često obnovljene odredbe i zabrane, niti žalosna, jezovita iskustva pomogla. Još u pedesetim godinama prošloga stoljeća našao se prinukan rabin Fassel, govoreći o šestoj zapovjedi (10 riječi str. 108 i sl.), sa propovjednice odvrćati svoju općinu od ranog sahranjivanja mrtvacu. Govor izašao je u tisku god. 1854. U primjedbi spominje nekoliko strašnih primjera, te u drugoj stavci piše: „Svečano izjavljujem sa ovog mjesta, da ću, ako me Gospod Bog sa ovog svijeta pozove, onoga prokleti i kao ubojicu pred prestoljem božjim optužiti, koji prije punih 48 sati poslije smrti lješinu moju bude sahranio. I gdje god sam bio i gdje god jesam, od mrtvozornika sam tražio takovo obećanje. A ako nema opasnosti za kakovu zarazu to molim, da se moja lješina otvori“.

A da nebi tkogod mislio, da se samo pobornici reforme bore protiv rane sahrane, neka se ovdje čuje i skroz ortodoksno stajnište. Dr. B. H. Auerbach u svojoj „Povjest Židovske Općine Halberstadt“ (izdana god. 1866.) jednako odlučno govori protiv rane sahrane (p. 144) te iznosi nekoliko groznih primjera, te svršava svoju raspravu ovim riječima: „Protiv takovih činjenica ne može da vrijedi ono, što o ovom predmetu čitamo u יעב"ץ וז"ם o Mošda, ako ר' יעקב (יעב"ץ) פיעשה הו"י kao moj pokojni otac (poznat kao jedan od najortodoksnijih rabina i možda najveći kabalista svoga vremena, u mladosti svojoj boreći se zbogom i tvorom za ranu sahranu, poslije spomenutog strašnog događaja postade odlučan protivnik iste), promijenio bi i on svoj nazor. On dalje iznosi, da je od 1790. do 1830. u Metz u fungirajući ס' קוטהור u svom גאון שר התורה מהר"ם אהרן וורמשיצ"ל (Str. 8., gdje on i drugi takodjer iz ס' וברנות iznose primjere prividno mrtvih) njegove nazore prihvatio.

7. Cap. 3 § 3. prisp. broj 13 od 1. X. 1831. Tada je varaždinsko Židovstvo prinulo pohvalni dekret od gradskog magistrata radi svog odličnog držanja prilikom jednog velikog požara.

8. Dne 29. aprila, 1821. izdata je opet srednjovječna zabrana, da se drži kršćanska služinčad, ali još tokom iste godine opet je ukinuta.

Dne 26. marta 1811. godine došla je iz Budima slijedeća naredba k oficijelno izdatom dekretu o naseljavanju varaždinskih Židova: „Gegen den, von diesem Magistrate unter 2. Jänner, v. J. Nr. 25 hieher gemachten Bericht, womit die Art vorgeschlagen wird, wie die hiesigen Juden künftig zu regulieren und ihre zu sehr vermehrte Zahl zu vermindern wäre, wird hiemit zurück bedeutet, dass die Juden, von welchen in diesem Berichte die Rede ist, entweder solche sind, welche in der Stadt Varaždin und dem anstossenden Schlossgrund vor dem Jahre 1790 hinein gekommen, welche demnach, weil sie unter dem Schutze des Gesetzes stehen, nicht mehr weggeschafft werden können, oder aber solche, welche nach dem Jahre 1790 mit Wissen und Erlaubniss des Stadtmagistrates in der Stadtjurisdiktion sich sesshaft gemacht haben, oder aber durch die Herrschaft in dem Schlossgrund aufgenommen worden sind. Diese, wenn sie nur keine Ausländer sind, sondern Inländer und wenn sie auch von andern österreichischen Ländern hiehergekommen wären, da die Zirkularverordnung vom 18. August, 1806 Nr. 16240 nur die Einwanderung der Ausländer verbietet, könne es ihnen durch den Magistrat zugestandenem Vorteil der Aufnahme, ohne ihr Verschulden nicht beraubt werden und es versteht sich von selbst, dass die durch die Herrschaft aus dem Schlossgrund aufgenommenen Juden ohne Verletzung der Herrschaftsrechte von dannen nicht können vertrieben werden, umsoweniger, da es der Billigkeit und der Rechtsordnung zuwider wäre, wenn so viel Familien ihren alten Sitz ohne ihr Verschulden zu verlassen und nur in dem Reiche nicht ohne Beunruhigung anderer Menschen, auch bei den Herumwanderern nicht ohne Gefahr öffentlicher Sicherheit zu suchen gezwungen würden. Diese ganze Verordnung hat demnach blos auf jene Juden den Bezug, welche Ausländer erst nach der allerhöchsten Normalverordnung vom 25. Juli, 1805 Nr. 6996 in diese Stadt eingewandert sind. Zuletzt kann der Abraham Hirschel, vorausgesetzt, dass er mit seinem Weibe wegen Verhehlung des Diebstales die gerichtliche Strafe ausgehalten hat, indem wegen des nämlichen Verbrechens niemand zweimal bestraft werden könne, blos deshalb nicht abgeschafft werden. Gegeben aus dem kgl. hungarischen Statthaltereirechte, Ofen, den 26. März, 1811.

Euch geneigter

Joseph Palatin m. p.

Karl Ragaly m. p.

